

Az INEXTEX európai uniós projekt tapasztalatai

2007-ben európai uniós projekt vette kezdetét, amely többek közt a székelyföldi népi textíliák motívumkincsének feldolgozására irányul. A motívumkincs átvitele a felnőttképzés keretei között valósul meg, így olyan természetes alapanyagú használati tárgyak készülhetnek, amelyek megfelelnek a XXI. századi ízlésvilágnak. Ahogyan azt a projekt nevének rövidítése is magába foglalja – INEXTEX: A textilörökségen alapuló tudás, tapasztalatok, módszerek innovatív cseréje –, az újjátáson van a hangsúly, egy olyan új módszer kidolgozására, amelyre eddig nem volt gyakorlati próbálkozás. A projekt során nem népművészeti tárgyak előállítását szorgalmazzák, a cél: népi ihletésű, ízléses, szerethető és használható termékek létrehozása.

A projekt négy európai országban (Svédország, Észtország, Magyarország és Románia) párhuzamosan zajlik, az adott országoknak egy-egy megyei önkormányzata, illetve megyei vagy városi múzeuma áll partnerkapcsolatban egymással. Romániai részről a *Csiki Székely Múzeum* és *Hargita Megye Tanácsa* vállalta fel, hogy részt vegyen a GRUNDTVIG felnőttképzési programban. Romániában a két intézmény közösen valósítja meg a projekt célkitűzéseit.

A kezdeményezés a múzeum számára nagy fontossággal bír, hiszen eddig még nem volt példa arra, hogy uniós projektben vegyen részt. A tervezet lehetőséget teremt arra, hogy a múzeum néprajzi raktárában őrzött textíliák a figyelem középpontjába kerüljenek; több ország megismerkedhet azokkal.

A 2007 decemberében kezdődött projekt két évig tart, tehát 2009 végén zárul. Ez idő alatt partnertalálkozókra, kiállításokra, végül pedig nemzetközi kiállítással egybekötött konferenciára kerül sor. A partnertalálkozókon *Hargita Megye Ta-*

nácsa részéről Mátéffy Mária, Ábrahám Margareta, Péterffy Ágnes és Miklóssy Enikő vettek részt, a *Csiki Székely Múzeum*ot Gyarmati Zsolt és Salló Szilárd képviselte. A projekt kellő visszhangra talált a sajtóban, a négy országban sorra jelentek meg az újságcikkek és televíziós híradások, a tervezet eseményeiről tudósítva.

A továbbiakban részletesebben ismertetem a projektet, természetesen kitérve a még megvalósulásra váró tervekre is.

2007 decemberében a *Csiki Székely Múzeum* és *Hargita Megye Tanácsa* részéről 2-2 személy a svédországi Västerbotten megyébe látogatott, ahol sor került a projekt ismertetésére. A találkozón jelen voltak a svédországi, észtországi és magyarországi partnerintézmények képviselői. A Västerbotten megyei önkormányzat munkatársai bemutatták a megyét és a projektet. Ismertetésre került az INEXTEX honlap (www.inextex.com) és projektjezusa is, amely a partnerek közötti kapcsolattartást, valamint a külvilág felé való megmutatkozást segíti.

A további eseményeknek a hárnösandi *Murberget* múzeum adott otthont. Itt kerültek szemlére azok a kézműves textiltermékek, amelyek egy előzetes svédországi kezdeményezés eredményeként születtek. A XIX. században élt két parasztasszony által készített textíliák mintakincse került átültetésre mai használati tárgyakra. Ezt felnőttképzés által valósították meg, oly módon, hogy kurzussorozatot hirdettek, ezen helyi kézművesek, formatervezők irányításával készítették el ízléses, minőségi, használható termékeket, amelyek a kereskedelmi forgalomba is bekerültek. E termékeket a partnerintézmények képviselői megtekinthették, kipróbálhatták, megtapasztalva azt, hogy olyan kezdeményezésről van szó, amely minőségi termékek előállítását célozza. A termékek közt kötéssel készült kesztyűket, sapkákat, csuklómelegítőket, gyermekjátékokat; hímzett kesztyűket, blúzokat, terítőket; nyomással díszített párnahuzatokat stb. találtak a résztvevők. Mindezt múzeumi raktár- és kiállítás-látogatás követte. Az előbbi során bemutatásra kerültek azok a textíliák, amelyek ihlető forrásként szolgáltak az új termékek elkészítésékor. A találkozók keretében sor került a múzeum skanzenjének meglátogatására, majd a sollefteai textilarchívum megtekintésére. Ezen utóbbi helyet ad régi és új textíliáknak, raktáron és kiállításokon egyaránt.

A svédországi partnertalálkozót 2008 januárjában a Somogy megyei Kaposváron szervezett találkozó követte. A projektpartnerek a megyei önkormányzat épületében tartott előadások által ismereteket szerezhettek a helyi fejlesztési kezdeményezésekről, ugyanakkor megismerkedhettek a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum tevékenységével. Az ezt követő múzeumi séta ismertette a múzeum színvonalas kiállításait, köztük a számos népi textíliát felvonultató néprajzi kiállítást. Szintén a múzeumban került sor azoknak a népi textíliáknak a megtekintésére, amelyek inspirációs forrásként szolgáltak a 2008 őszén indult kurzussorozat folyamán elkészült kézműves termékeknek. A múzeumlátogatás mellett sor került két kaposvári kézműves: egy fafaragó-csontfaragó, illetve egy nemezeli műhelyének a megtekintésére. A találkozó szakmai részét a szennai skanzen megtekintése zárta. A magyarországi látogatáskor zajlott az első nyílt szeminárium, amelyen a helyi kézművesek megismerkedhettek a pro-

Bőrből és nemezéből készült termékek az INEXTEX kézműves kiállításon (Csiki Székely Múzeum)

Szefű minta keresztzemes párnahuzaton (XIX. század), illetve a kurzus során készített női ruhán és kiegészítőin

jekttel, ez alkalommal a svédországi partnerintézmények képviselői részletes bemutatást tartottak az INEXTEX-ről.

A harmadik partnertalálkozónak *Hargita Megye Tanácsa* és a *Csiki Székely Múzeum* adott otthont. A találkozóra 2008 februárjában került sor. A Svédországból, Észtországból és Magyarországról érkező kollégák vetítéssel egybekötött előadáson ismerkedhettek meg a két helyi intézmény tevékenységével, illetve a *Hargita Megyei Kulturális Központ* kulturális, hagyományörző rendezvényeivel. A múzeum népi textilgyűjteménye raktár- és fotóbemutató által került ismertetésre. A kaposvárihoz hasonló nyílt szeminárium *Hargita Megye Tanácsának* épületében zajlott, a rendezvényen közel száz érdeklődő tette tiszteletét. A jelenlévők közül kerültek ki a kurzussorozat résztvevői. Sor került a leendő kurzusvezetők bemutatására is. Ezt követően a projektben résztvevő partnerek a *Csiki Székely Múzeum* épületében megtekinthették azokat a népi textiliákat, amelyekkel a későbbiekben a kézművesek dolgozni fognak.

A csíkszeredai eseményeken túl, kisebb szakmai tanulmányút is a találkozót képezte. Felcsíki falvakba látogatva el, a partnerek megismerkedhettek a csíkszentdomokosi hagyományörző csoport vezető tagjaival, akik bemutatták a kender, illetve a gyapjú feldolgozásának bizonyos mozzanatait. Ezt követően a csíkjenőfalvi gyapjúfeldolgozó manufaktúra működésébe nyerhettek betekintést, valamint a csíkmadarasi Malom csárda épületének egyik termében létrehozott vi-
selet-kiállítást is megnézhatték.

Hasonlóan gazdag programkínálattal szolgált 2008 áprilisában a negyedik, egyben utolsó partnertalálkozó, amely során a partnerintézmények küldöttei az észtországi Muhu szigetre utaztak. A *Muhu Muuseum* épületében tartották meg a régió bemutatását, ezt követte a múzeum textiliáival való alapos ismerkedés. Észtországban sem maradt el a nyílt szeminárium, amelyen megjelentek a környéken élő kézművesek. A programot néhány helyi kézműves felkeresése tette színesebbé: egy fafaragóhoz és egy textiliák készítésére szakosodott kézműveshez látogattak a vendégek. Emellett a szigeten található fafeldolgozó üzem, valamint hímzőkör tevékenységébe is betekintést nyerhettek a résztvevők.

Az észtországi találkozó során a partnerek részéről megtörtént az első lépés az őszi kurzussorozat előkészítésére vonatkozóan. A svéd partner angol nyelven összeállított tananyagot adott át. Ezt az áprilist követő hónapokban a projektpartnerek továbbfejlesztették, kiegészítették és lefordították.

A 2008 októberében induló tanfolyamot megelőzően a tervezet résztvevői Prágába utaztak, ahol véglegesítették a tananyagot. E találkozó során a partnerintézmények munkatársai beszámoltak a kurzus előkészítésének munkálatairól: a tanfolyam résztvevőinek számáról, azok foglalkozásáról. Amint a prágai találkozón is kiderült, a négy országban 10–20 fő között alakult a bejelentkezők száma.

A résztvevő négy országban párhuzamosan zajlott le a tanfolyam, amelyet az előzőleg kiválasztott oktatók és formatervezők vezettek le a múzeumi szakemberek közreműködésével.

Az ingyenes tanfolyam Csíkszeredában 2008. október 11-e és 2009. január 10-e között zajlott. Tíz alkalommal gyűltek össze a résztvevők a *Csiki Székely Múzeum* dísztermében. A kurzussorozatra előzetesen 18-an jelentkeztek be, mindannyian sikeresen zárták a tanfolyamot. A résztvevők között 17 nőt és egy férfit találunk, az átlagéletkor 40 év. A kurzust látogatók nem kizárólag Hargita megyei-ek, hiszen a csíki, udvarhelyi és gyergyói alkotók mellett a szomszédos Kovászna és Maros megyéből is egy-egy kézműves állandó résztvevője volt a kurzusnak. Mindannyian gyakorlott kézművesek, ez nagyban hozzájárult a tanfolyam sikerességéhez, mivel a különböző megmunkálási technikák ismeretével már előzetesen rendelkeztek. Nagy részük korábban népies ruhák szabásával, varrásával foglal-

Női bunda (XIX. század, Csíkmadaras), valamint a bunda mintájának felhasználásával készített női mellény

Írásos párnahuzat, valamint a párnahuzat mintájának felhasználásával készített nemeztáska

kozott, de találunk közöttük nemezelőket, batikolókat, hímzőket, szövőket, valamint bőrdíszművest is. A kurzus folyamán a résztvevők korábbi ismeretei a két oktató, Esztány István iparművész és Bakó Klára képzőművész ötleteivel, javaslatával egészültek ki. A kurzusvezetők fő feladata az volt, hogy tanácsokkal szolgáljanak arra vonatkozóan, a kézművesek a népi textíliákon megjelenő motívumokat hogyan jelenítsék meg mai használati tárgyakon.

A múzeum raktárában őrzött, a tanfolyam során felhasználásra kerülő népi textíliák kiválasztása már korábban megtörtént, de az oktatók és a múzeum néprajzos szakembere, hogy teret adjanak az alkotók akaratának is, digitális formában átadták a 2000 népi textília fotóját a résztvevőknek. A fotókat tartalmazó DVD-t az

első találkozón kapták kézbe a kézművesek. A felvételek áttekintése után mindegyikük kiválasztotta azokat a tárgyakat, amelyekről úgy gondolták, hogy szabásukban, mintavilágukban inspirációval szolgálhatnak az elkészítendő tárgyakra nézve. Ezek a tárgyak a tanfolyam egy következő alkalomával bemutatásra kerültek, ekkor a résztvevők rajzokat, fotókat készíthettek a tárgyokról, ez segítette őket további munkájukban.

Szintén ekkor került sor az oktatóanyag átadására, amit minden résztvevő a négy hónap során hétről hétre használt. A hétvégenként sorra kerülő tanfolyam ideje alatt folyamatos volt a konzultáció a kézművesek és oktatók között, így lassan minden résztvevőben kialakult egy kép arról, hogy milyen végterméket fog készíteni, azon milyen motívumot fog továbbvinni. A kézművesek az elméleti és gyakorlati jellegű foglalkozások mellett munkájuk nagy részét otthon, saját műhelyükben végezték. Közben hétről hétre elhozták a félkész vagy kész állapotban lévő termékeiket, amelyeket a formatervezők és csapattagok véleményeztek, s újabb ötleteket adtak arra vonatkozóan, hogyan tökéletesítsék azokat. A termékek esetében alapvető elvárás volt, hogy termésetes alpanyagokból készüljenek. Előzetesen – projekt pénzből – megvásárlásra kerültek a szükséges anyagok, amelyek a későbbiekben a végtermékek alap-

anyagául szolgáltak. Főbb alpanyag a gyapjú, a lenvászon és a bőr volt. A gyapjú szőtt és nemezelt tárgyak esetében került felhasználásra. A csupán bőrből készült tárgyak mellett elkészült a bőr-nemez kombinációjából létrejött tárgycsoport is. Lenvászonból főként női ruhák, táskák, kiegészítők, ékszerek készültek.

A tanfolyam lejárta után a termékekből a két kurzusvezető, Bakó Klára és Esztány István, valamint Salló Szilárd, a múzeum néprajzosa kiállítást rendezett. A megnyitóra 2009. január 23-án került sor, közel száz érdeklődő volt jelen. A kiállítás február 5-ig volt látogatható. A fő cél a nagyközönség előtti megmutatkozás volt, hiszen az uniós projekt akkor töltheti be végső szerepét, ha az elkészült termékek ízlést formálnak, vásárlókat vonzanak, így bekerülhetnek a kereskedelmi forgalomba. Kiállítottuk mindazokat a termékeket, amelyek a kurzussorozat folyamán elkészültek. Habár az elvárás csupán az volt, hogy mindegyik kézművesnek egy terméket kell elkészítenie, a résztvevők többsége 2-3 tárgyat, vagy akár egy kollekciót is elkészített. A kollekciók esetében, az egymáshoz kapcsolódó termékek-nél egyazon motívumot alkalmaztak a készítőik. Nyolcvan darab kézműves termék került kiállításra, amelyek között találunk nemezeléssel készült sálát, kesztyűt, papucsot, övet, táskát, maroktelefon- és szemüvegtartót; batikolt technikával készült táskákat; gépi varrással díszített táskát, zsebkendőtartót, nyakéket, könyvjelzőt; szőtt tarisznyát, lenvászon alapanyagú, szedettes mintával ellátott üvegűsít és szatyrot; lenvászonból készült női blúzt, ruhát, mellényt, sálát és bevásárlószatyrot; bőrből készült nyakéket, karkötőt, táskát és telefontartót; valamint bőr és nemez kombinációjával készült övet, tarsolyt, illetve telefontartót. A kiállítás szervezői használati utasítást tartalmazó kártyákkal látták el a termékeket, emellett figyelmet fordítva az alkotókra, rövid leírást, személyi elérhetőséget és fotót tartalmazó adatlapokat is elhelyeztek a kiállítóterben.

A tanfolyam során készített termékek mellett kiállításra került az a 25 darab népi textília, amelyek díszítéstechnikájukban, mintavilágukban inspirálták az új termékeket. A múzeumi tárgyak között egyaránt találunk lakásbelső textíliákat és viseleti darabokat. A kiállított tárgyak egyik része a XIX. században, másik része pedig a múlt században készült. A néprajzi tárgyak között találunk XIX. századi, keresztszemes mintával díszített párnahuzatokat, ezeknek mesterkéjén megjelenő keresztszemes szegfüminta egy női ruha, valamint annak kiegészítői (nyakék, fül-

Munka a tanfolyamon

bevaló, öv) számára szolgált inspirációval, ugyanakkor a mütárgyak között megtalálhatóak a szedettes technikával készült törülközők, törülőkendők, amelyeknek mintája stilizált formában üvegdíszre és szatyorra került. A viseleti textilek egy részénél a szabástechnika volt a meghatározó, ilyen alapon készült egy pendely és egy múlt század eleji, polgári vonásokat mutató női alsónadrág alapján nadrág és blúz, ugyanakkor rokolya formájára női szoknya. A viseletdarabok nem csupán szabásukban, de mintavilágukban is hatottak az új termékekre, hiszen egy XIX. századi csiki bunda tulipánmintája női mellényre került, míg egy másik, XX. századi marosfői bunda levélmintája igényes kivitelezésű női blúzon kapott helyet. A nemezelt termékekre főként a Székelyföldön is elterjedt írásos párnahuzat mintavilága hatott, de keresztaszemes mintaterítők megjelenő virágminta is rákerült nemez-tárgyakra. Egy másik eljárás a zsinórozás átvitelében mutatkozik, ugyanis az egyik női blúzra XIX. századi, homoródalmási női kurtiról származó hasonló zsinórmintha került. Folytatni lehet a sort még számos mintaátvitellel, hiszen az említettek mellett még számos, népi textílián megjelenő motívum szolgált inspirációs forrással az új termékek számára. A kiállított mütárgyak nagyobb része, a kézműves termékekkel ellentétben, üvegtárlókban kapott helyett. A kézműves termékek esetében erre azért nem volt szükség, mivel lényeges volt, hogy a kiállításra látogatók kezükbe vehessék azokat, ezzel megbizonyosodva minőségükről.

Az INEXTEX projekt a kiállítás lejártaival nem ér véget, hiszen február végétől újabb kurzussorozat indul a korábbi oktatókkal és résztvevőkkel. Ennek során az erdélyi kézművesek a somogyi mintakincssel fognak dolgozni, a somogyiak pedig az ittenit fogják rávinni kézműves termékeikre. A második kurzussorozatot megelőzően, Somogy megye és Hargita megye kézművesei közös tapasztalatcserén vesznek részt, amely során kiválasztják a feldolgozásra szánt népi motívumokat. Ugyanígy módon a svéd és észt partnerek is egymás között kicserélik motívumaikat, vagyis egymás mintakincséből inspirálódva készítik el új kézműves termékeiket. A második kurzus befejez-

*Kézműves termékek az INEXTEX kiállításon
A felvételeket Nagy Gyöngyvér és Salló Szilárd készítették*

tével Kaposváron nemzetközi konferenciával egybekötött kiállításra fog sor kerülni, melynek során a projektpartnerek előadások formájában beszámolnak a tanfolyamok tapasztalatairól, s emellett kiállítják mindazokat a termékeket, amelyek korábban az adott országokban megtekinthetőek voltak. Az összes elkészült termékről katalógus készül, amely a termékek fotói mellett tartalmazza majd az inspirációs forrásként szolgáló népi textíliák fényképeit, illetve az alkotókra vonatkozó leírást.

Amennyiben a kurzussorozat tana-

nyaga mind a négy országban sikeresnek bizonyul, akkor lehetőség nyílik annak más uniós országokban való kipróbálására is, ezzel elősegítve az adott országok kézműveseinek tevékenységét, népszerűsítését, a minőségi kézműves termékek piacon való megjelenését.

Salló Szilárd

